

Voorwaarden voor roepen opnieuw vragen

Bij iedere nieuwe derogatie is het een verrassing. Krijgen we hem, en zo ja, welke voorwaarden dalen er vanuit de Brusselse ivoren toren op Nederlandse melkveehouders neer? De derogatie komt tot stand in een wat schimmig, deels politiek proces en de wetenschappelijke onderbouwing van maatregelen is niet altijd duidelijk. Ook de derogatie-eisen voor 2020 en 2021 roepen vragen op.

TEKST WICHERT KOOPMAN

Eind juni kwam dan toch het verlossende bericht. Het Europese Nitraatcomité heeft de Europese Commissie geadviseerd om Nederland voor 2020 en 2021 opnieuw een derogatie te verlenen op de Nitraatrichtlijn. Nederlandse melkveehouders mogen, net als collega's in bijvoorbeeld Vlaanderen, Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk, onder voorwaarden meer stikstof uit dierlijke mest aanwenden dan 170 kilo per hectare. In Nederland is dit 250 kilo, met uitzondering van de droge – uitspoelingsgevoelige – zandgronden, waar een limiet

van 230 kilo geldt. Afgelopen jaar maakten ruim 18.000 bedrijven, met in totaal bijna 718.000 hectare grasland, hier gebruik van.

Slikken of stikken

'Toekenning van de derogatie is een wat schimmig, deels politiek proces, dat achter gesloten deuren plaatsvindt', bevestigt Jos Verstraten, bestuurslid van de vakgroep melkveehouderij van LTO Nederland, de indruk die hierover bestaat. 'De beschikking wordt afgegeven door de Europese Commissie, maar de

or derogatie op

beslissing over toekenning wordt genomen door het Nitraatcomité. In dit comité zitten beleidsambtenaren uit verschillende EU-landen en de voorzitter is een medewerker van de directie environment', legt hij uit.

Het Nitraatcomité, dat vier keer per jaar bij elkaar komt, voert gesprekken met ambtenaren van het Nederlandse ministerie van LNV en vraagt soms om wetenschappelijk advies. Besluiten worden echter in het overleg met overheden onder elkaar genomen. Ook het Nederlandse ministerie laat zich adviseren door deskundigen en daarnaast wordt overlegd met sectorpartijen, waaronder LTO.

'Het is elke keer een verrassing wat er uit de Brusselse hoge hoed komt', ervaart Verstraten. Gesprekken met ambtenaren van het ministerie leerden hem dat ook hun invloed op het besluitvormingsproces beperkt is. 'Ik ga ervan uit dat zij met goede intenties bij het Nitraatcomité aan tafel zitten, maar de ruimte om tot compromissen te komen is beperkt. De derogatie wordt je gegund. Het is in veel gevallen slikken of stikken', weet de bestuurder.

Handhaven 20 gradeneis lastig

De opluchting over de nieuwe derogatie, die opnieuw pas ver in het lopende groeiseizoen werd afgegeven,

wordt opnieuw deels overstemd door de voorwaarden die eraan gekoppeld zijn. Zo mag op derogatiebedrijven op klei- en veengrond voortaan alleen nog mest met de sleepvoet worden uitgereden bij een temperatuur beneden de 20 graden Celsius. Dit betekent dat werkzaamheden moeten worden stilgelegd zodra de thermometer 20 graden aanwijst. Dit maakt handhaving van deze eis lastig, erkent ook het ministerie van LNV. Beboeten zal alleen kunnen op basis van fysieke controles door de NVWA en bij betrappen op heterdaad.

'Wij begrijpen niet wat de Europese Commissie met deze 20 gradeneis wil bereiken. Veehouders en loonwerkers hebben net ingezet op verdunnen met water bij het uitrijden met de sleepvoetbemester. Dit blijkt een effectieve maatregel om de ammoniakemissie te beperken en daar voegt deze eis weinig tot niets aan toe', vindt Johan Mostert, voorzitter van de sectie meststoffendistributie van Cumela, de brancheorganisatie van loonwerkbedrijven. 'Deze voorwaarde voor derogatie komt erop neer dat tijdens een groot deel van het groeiseizoen op kleigrond overdag geen mest uitgereden kan worden. Dit leidt enerzijds tot capaciteitsproblemen – nu al hebben loonwerkers te maken met pieken in het werk – maar het is ook landbouwkundig ongewenst. Er zal minder mest

▲
Handhaven van de 20 gradeneis wordt heel lastig

▲
Naast temperatuur spelen veel meer weersfactoren een rol bij de hoogte van de ammoniakemissie bij mest uitrijden

worden uitgereden in periodes dat gras stikstof vraagt, wat zal leiden tot extra verliezen', voorspelt Mostert. 'En wie zit er te wachten op extra landbouwverkeer in de avond, nacht en vroege ochtend?', vraagt hij zich hardop af.

Invloed van temperatuur beperkt

Opmerkelijk is dat de Europese Commissie eisen voor derogatie op de Nitraatrichtlijn, die gaat over waterkwaliteit, koppelt aan regelgeving op het gebied van luchtkwaliteit. 'Wij pleiten al langer voor een integrale benadering van het mestbeleid. Vanuit dat

oogpunt is voor deze koppeling best iets te zeggen. Maar waarom voor deze eis is gekozen, is ons niet duidelijk', vertelt Gerard Velthof, onderzoeker duurzaam bodemgebruik bij Wageningen environmental research en secretaris van de Commissie Deskundigen Meststoffenwet. 'Weersomstandigheden zijn een cruciale factor voor de hoogte van de ammoniakemissie bij mest uitrijden. Maar naast temperatuur zijn zonneschijn, wind, neerslag en luchtvochtigheid minstens zo belangrijk. Op een zonnige, schrale dag met veel wind in maart is de ammoniakemissie hoger dan op een stille broei-

Gros van de derogatiebedrijven **voldoet aan nitraatnorm**

Als gevolg van de droogte in 2018 en 2019 is op derogatiebedrijven het nitraatgehalte in het uitspoelingswater onder gras- en bouwland gestegen. Dit is een trendbreuk met de elf jaar daarvoor, waarin de uitspoeling van stikstof juist afnam, zo blijkt uit de resultaten van metingen van het RIVM en Wageningen Economic Research. Gemiddeld blijven de waarden echter nog altijd duidelijk onder de Europese nitraatnorm van maximaal 50 milligram per liter. In de klei- en veenregio werden in 2018 ge-

middelde nitraatconcentraties in het uitspoelingswater gemeten van respectievelijk 15 en 7,2 milligram per liter. In de kleiregio voldeed 91 procent van de derogatiebedrijven aan de richtlijn, in de veenregio was dit meer dan 95 procent. Alleen in de lössregio lag de gemiddelde nitraatconcentratie in het uitspoelingswater met 65 milligram per liter boven de norm. Niettemin voldeed in 2018 meer dan de helft van de lössbedrijven aan de Europese norm. Opmerkelijke verschillen werden gevonden

tussen de zandgebieden met gebruiksnormen van 230 en 250 kilo stikstof. In de eerste regio lag de nitraatconcentratie in het uitspoelingswater op 41 milligram per liter, in de tweede regio op niet meer dan 17 milligram. Dit verschil kan volgens de onderzoekers worden verklaard door het hoge aandeel droge gronden in de zuidelijke provincies (zand 230) en meer moerige gronden in de noordelijke provincies (zand 250). In droge bodems vindt minder afbraak van nitraat plaats door denitrificatie, in moerige gronden juist meer.

Mestdeskundigen: ‘Zonder derogatie meer uitspoeling’

Zonder derogatie zou er in Nederland veel minder ruimte zijn voor de plaatsing van dierlijke mest. Dit zou grote economische gevolgen hebben en naast de melkveehouderij bijvoorbeeld ook de varkenshouderij raken. De Commissie Deskundigen Meststofwet (CDM) bracht afgelopen winter in opdracht van het ministerie van LNV een studie uit naar de gevolgen van het niet verlengen van de derogatie. Deze studie is

door het ministerie ingebracht bij de Europese Commissie in Brussel. De mestdeskundigen voorspellen drie mogelijke reacties op het verdwijnen van de derogatie. Melkveehouders gaan sturen op een lagere stikstofexcretie per koe – bijvoorbeeld door meer mais te gaan voeren –, er wordt meer geïnvesteerd in mestverwerking en afzet naar de akkerbouw, of de veestapel krimpt. Deze laatste optie is volgens de des-

kundigen overigens op korte termijn niet waarschijnlijk, omdat op veel bedrijven de laatste jaren fors is geïnvesteerd in stallen en fosfaatrechten. De CDM verwacht dat er zonder derogatie meer snijmais zal worden verbouwd, ten koste van het areaal grasland. Dit zal volgens hen waarschijnlijk leiden tot meer nitraatuitspoeling en daardoor per saldo tot een verslechtering van de grondwaterkwaliteit.

erige dag in juli. Stoppen met uitrijden bij een temperatuur boven de 20 graden Celsius zet dan ook weinig zoden aan de dijk, zeker omdat bij verdunning met water de emissie van ammoniak al sterk wordt beperkt’, stelt Velthof.

Bovengronds uitrijders benadeeld

Een tweede extra voorwaarde die vraagtekens oproept, treft de ongeveer 200 Nederlandse melkveehouders die gebruikmaken van én de derogatie én een vrijstelling voor bovengronds mest uitrijden. Deze veehouders zullen vanaf volgend jaar een keus moeten maken voor een van beide regelingen.

‘Men heeft in Brussel niet in de gaten dat hiermee juist melkveehouders worden getroffen die voorlopers zijn als het gaat om benutting van bedrijfseigen stikstof en verlaging van emissies’, denkt Diana Saaman. Ze is voorzitter van Netwerk Grondig, die de belangen behartigt van grondgebonden melkveehouders.

Saaman wijst erop dat de vrijstelling voor bovengronds uitrijden is gekoppeld aan strikte voorwaarden. Zo mogen veehouders die hier gebruik van willen maken, per hectare maximaal 100 kilo stikstof uit kunstmest gebruiken. Daarbij komt dat bovengronds uitrijden, in vergelijking met mest injecteren, eerder tot een verlaging dan tot een verhoging van de nitraatuitspoeling zal leiden. ‘Juist omdat de betrokken bedrijven minder kunstmest inzetten, hebben ze behoefte aan voldoende ruimte om dierlijke mest te kunnen gebruiken om de bodemvruchtbaarheid op peil te houden’, benadrukt Saaman.

Netwerk Grondig heeft zijn bezwaren kenbaar gemaakt in brieven aan zowel het Nitraatcomité als de Milieucommissie en vicevoorzitter Frans Timmermans van de Europese Commissie. ‘We realiseren ons dat de kans erg klein is dat het Nitraatcomité terug zal komen op deze beslissing’, geeft Saaman aan. ‘Maar we willen ons er wel voor inzetten dat deze onredelijke voorwaarde voor de volgende derogatie weer van tafel gaat’, aldus de voorzitter.

LTO wil gewasderogatie

In de derogatiebeschikking wordt ook nog gesproken over verplichte coaching voor derogatiebedrijven. ‘Het ministerie heeft echter aangegeven dat deze voorwaarde waarschijnlijk ruim geïnterpreteerd mag worden. Men denkt bijvoorbeeld aan het uitdelen van

kennisvouchers en ondersteuning van studieclubs’, vertelt Jos Verstraten van LTO Melkveehouderij. ‘Aan de huidige voorwaarden voor derogatie is, frustrerend genoeg, niets meer te doen’, geeft hij aan. LTO Nederland richt zich nu op de invulling van het zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn voor de derogatie van 2022 tot en met 2025. ‘Wij zetten, in navolging op de derogatie in Vlaanderen, in op een gewasderogatie in plaats van een bedrijfsderogatie’, vertelt Verstraten. Dit betekent ruimere aanwendingsnormen voor dierlijke mest op gras (bijvoorbeeld 300 kilo stikstof per hectare), maar ook op wintertarwe en suiker- en voederbieten. Voor maisland zou de norm dan op 170 kilo blijven staan, geeft Verstraten aan.

‘Bij gewasderogatie hebben melkveehouders meer vrijheid voor optimalisatie van het bouwplan. Ze kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen om meer mais dan de huidige 20 procent te telen om graseiwit beter te kunnen benutten. Tegelijkertijd wordt de teelt van gras evengoed gestimuleerd, wat positief is voor vermindering van de nitraatuitspoeling. Zo wordt derogatie meer een integraal onderdeel van het mest- en mineralenbeleid’, legt de LTO-bestuurder uit. ‘Onze indruk is dat men op het ministerie wel gevoelig is voor onze argumenten’, stelt Verstraten vast. ‘Maar hoe dit in Brussel valt, blijft afwachten. Ik zou willen dat we op dat besluitvormingsproces meer invloed zouden hebben. Openheid daarover zou in ieder geval bijdragen aan meer begrip voor het Europese nitraatbeleid.’ |

Samenvatting

- Onderhandelingen over de derogatie vinden achter gesloten deuren plaats.
- De voorwaarden voor de derogatie 2020-2021 kwamen ook voor ingewijden als een verrassing.
- De 20 gradeneis heeft volgens deskundigen nauwelijks invloed op de ammoniakemissie.
- Veehouders die bovengronds uitrijden vinden dat ze ten onrechte benadeeld worden.
- LTO zet voor de volgende derogatie in op gewasderogatie.